

"Det dräller av brelle"

Bredstjärtade labbar i Västmanland hösten -99.

En lyckad häckningssäsong på den sibiriska tundran samt en tursam kombination av väderbetingelser, bäddade för massupträddande av bredstjärtad labb i Svealand under hösten -99. Nedan redogörs för uppträdandet i Västmanland.

Niclas Lignell

I början av september 1999 kom rapporter från Bottenviken som tydde på att det skulle kunna bli en bra labbhöst.

Antalet observationer av fjäll- och bredstjärtad labb blev bara fler och fler för varje dag.

På fredagen den 24/9 kom det rapporter från Ostögrundet - Västra Kvarken om att "tidernas bredlabbsinvasion" var på gång.

På de tre första morgontimmarna passerade totalt 146 labbar varav ca 30 % bestämdes till bredstjärtade.

Västmanland på tå

Den rapporten fick en hel del fågelskådare runt om i landet, så även i Västmanland, på tå. Betydande insatser gjordes för att få korn på labbsträcket de kommande dagarna. Lördag morgon den 25/9 var Östaholm vid Färnebofjärden (Dalälven) samt Granfjärden (Mälaren) hårdbevakade helt utan resultat (!). Samtidigt rapporterades från Upp-

landskusten om hundratalet "brellar" som i trakterna kring Lövsta-bukten sträckte in över land mot VSV! Varför sågs inga i Västmanland?

Bredlabbsflock i vassvik

Vid lunchtid hände det: 22 "brellar" larmades ut från Hagabergsviken - en liten vass-

vik i sjön Värningen vid Frövi, västra Västmanland. Den rastande flocken på 22 ex var alla utom 1, juvenila fåglar. Flocken hann ses av ett fåtal ditskyndande skådare innan alla brellarna lyfte och försvann på låg höjd in i regndiset över Värningen. Flertalet ditresta Västmanlänningar missade således vad som så dags kunde rubriceras som "århundradets labbobbservation i Västmanland".

Labbfest i Uppland

Men skam den som ger sig. Med facit i hand från lördagen i Uppland, dvs. ca 600 bredstjärtade labbar, varav minst 300 hade hållit en sydvästlig riktning in över land, fanns det hopp om att även söndagen skulle kunna bjuda på Västmanländska observationer.

På söndag morgon vaknade jag upp till ett larm på sökaren som förtäljde - bredstjärtad labb Kvicksund - stationär - ungfågel - artbestämning osäker. Efter 30 plågsamma mil stod jag där i Kvicksund och kunde själv bekräfta att det var en ung brelle som låg där. Den hade då setts av 40-talet skådare. Samma dag hade två observatörer kl.11.10 en flock på 6 unga bredlabbar som gick norrut över sjön Amämmingen i Fagersta kommun.

33 bredlabbar i Västmanland

På två dagar hade Västmanland haft besök av 29 bredstjärtade labbar. Detta måste ses som en av århundradets ornitologiska sensationer i vårt landskap med tanke på att 1900-talet tidigare bara producerat 2 individer.

Efter denna helg var det tämligen lugnt med labbobbar, men några strööbservationer gjordes dock: 1 ex visade upp sig i Sl. Aspen, Fagersta 18/10 och 2 ex sågs dra mot SV vid Avestbo grustag, Fagersta 2/11. Den sista observationen gjordes vid Fläck-sjön, Sala 5/11. Inalles summerade hösten således 33 bredlabbar.

Svårt artbestämma

Kvicksundslabben belyste väl svårigheterna att artbestämma unga labbar på längre håll när man inte har någon större erfarenhet och inget att jämföra med. Fågeln blev säkert artbestämd först när den behagade visa upp sig på närmare håll (ca.200 m). Några skådare chartrade också en roddbåt, närmade sig labben och fick bilder och filmsekvenser som stärker arttillhörigheten. Av allt att döma Västmanlands första fotograferade bredlabbl! (se FIV 1999 30:6 Inhängt).

Kortare stjärt än vingbas

Den karaktär som syntes på längre håll var att stjärtroten lyste ljus men inte nacken. (På vanlig labb oftast det motsatta) Storleksbedömning är vanskligt utan större praktik. Flera skådare tyckte den "kändes tunn" och på bilderna är den tydligt mindre än en gråtrut, som den mobbar. "Dubbla halvmånar" på handäckarna/handpennebasen och det faktum att stjärtpartiet var kortare än vingbasens bredd, kan ses på fotona men var från en guppande roddbåt inte lätta att avgöra. (reds. anm.)

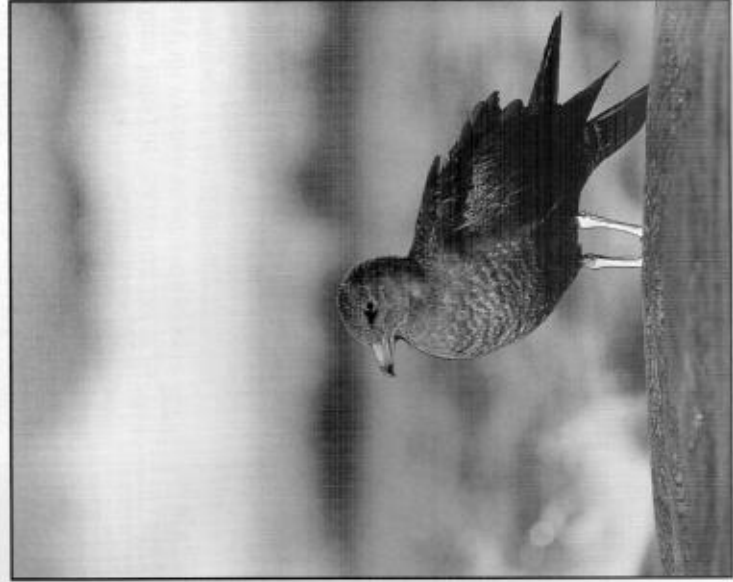
Stannade en vecka

Kvicksunds-labben stannade i ca en vecka men drog sig allt längre ut i Kvicksunds-fjärden och sågs i slutet av sin vistelse nästan uteslutande från Sörmlandsidan.

De Västmanländska bredstjärtade labbarna sträckte sannolikt in över land via Gävle/Lövstabukten. Dock är våra siffror ytterst blygsamma med tanke på antalet brellar som sträckte in vid norra Upplandskusten 24-26/9. Vi fick ändå en fingervisning om att den hypotes angående labbar-nas inflog över Svealand som tidigare presenterats i FIV kan vara relevant och tål att prövas ytterligare.

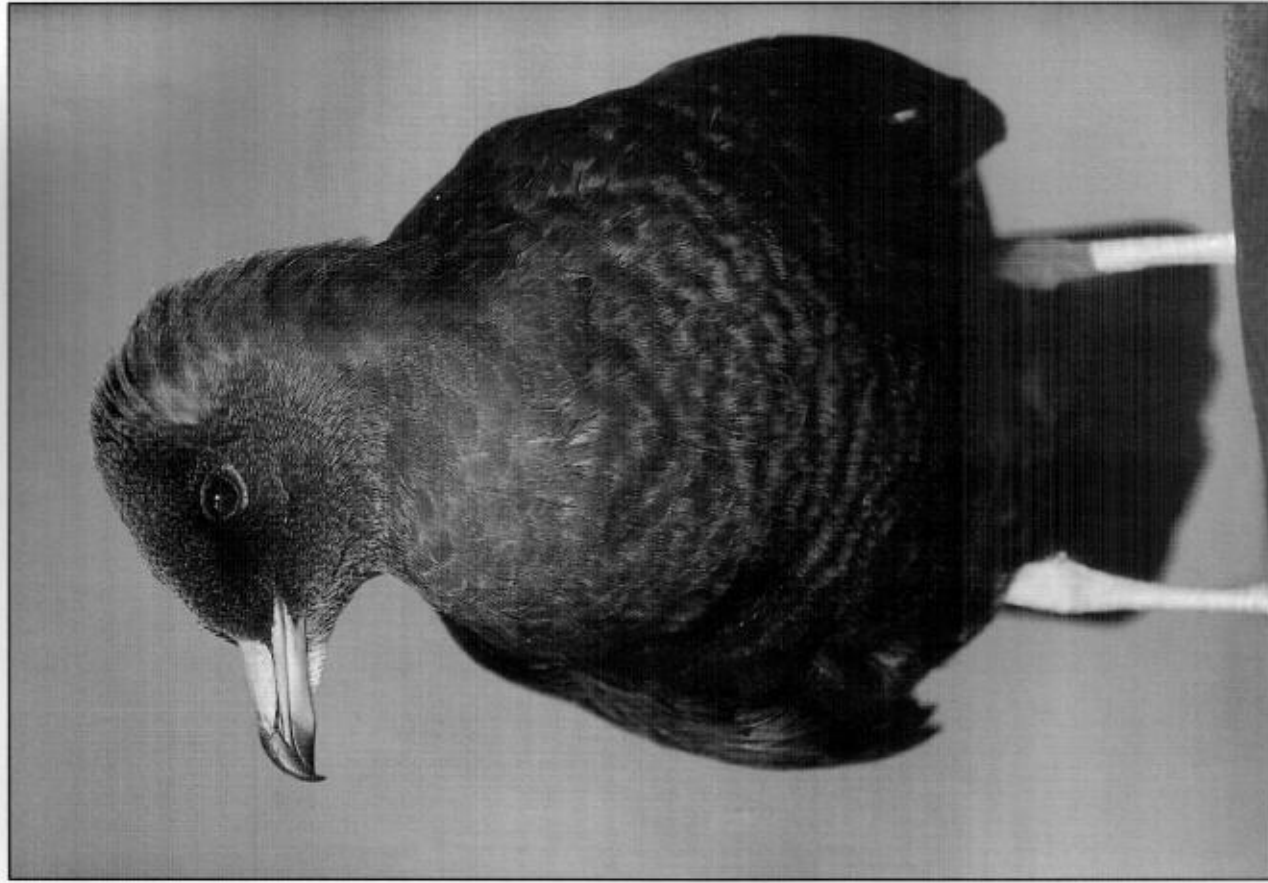
Vädret hjälpte till

Under lördagen (då labbsträcket redan pågått några dagar över norra Östersjön) rådde högrtryck och nordostliga luftströmmar

Bredstjärtad labb.

Foto: Mats Dahlén

Bredstjärtad labbar.

Foto: Mats Dahlén

över hela Finland, Karelen och en bra bit in längs den ryska ishavskusten. Ett kraftigt sträck såg sin början i perfekta omständigheter för flyttning men i höjd med Svealand mötte lågtrycket. Utmed Upplandskusten blåste det svag östlig vind hela lördagen 25/9. Himlen var vitmulen under större delen av dagen men klarnade upp under sena eftermiddagen. Längre väster ut – in i landet – var "taket" lägre med tät dimma och regn i t.ex. sydvästra Västmanland.

Även söndag morgon var dimmig över bl.a. Hjälmaren. Detta medförde troligen att de individer som tvärade över landet i SV-riktning, mötte lågtrycket och gick ner och rastade på bl.a. Västmanländska vatten. Vidare skulle det visa sig att vårt grannlandskap i norr – Dalarna – också fick sin beskärdade del av invasionen. Dock skeddde detta först på söndagen 26/8. Dalarna summerade söndagen vid 55 bredstjärtad, 6 vanliga och 1 fjällabb.

Tappad kompass?

Att Dalarna fick ta del av ett större antal labbar än Västmanland kan verka underligt. Men det finns två tänkbara förklaringar till detta. Den ena kan vara att Dala-fågla kom från ett insträck som skeddde längre norrut, t.ex. vid Medelpadkusten, och hamnade således mer norrligt! Den andra kan vara att de fåglar som sträckte in vid Nordupplands kust, vilka vi vet höll en SV-sträcklinje, mötte dimman i trakterna av Västmanland, och ändrade sträckriktning. Flertalet vek nog av mot syd-sydost för att leta sig ut till Östersjön igen, men några stannade upp (alternativt fick svårt att orientera sig) och vände åter norröver och hamnade i bl.a. Dalarna. Detta stärks bl.a. av den flock på 6 individer som sågs dra norrut över Amningarna, Fagersta söndagen den 26/8.

Redaktionell epilog:

Vart tog labbarna vägen? Flest bredlabbar sågs under hösten - förutom i Uppland - i Kalmar sund. Förvånansvärt nog (tyckte nog en del) mynnade inte Svealandssträcket ut i vare sig Vänern, Vättern eller Västkusten. Årminstone gjordes inga fynd av större antal där. Den starka ostdominansen i uppräddandet indikerar snarare att det stora antal bredlabbar som sågs sträcka in över land i Norduppland bara tvärsade över "Svealands bulle". Därefter på en tämligen rak sydlinje - kom de tillbaka ut till Östersjön i höjd med Norrköping för att sedan följa Sörmlands- och Smålandskusten ner mot Kalmar sund. Att inga bredlabbar kom in över den (på lördagen) välbevakade Dalälven stödjer teorin om en mer sydlig än sydvästlig riktning på sträcket. Kanske följde de jordbrukslätten längs Tämmanån, ned mot Tämman och vidare söderut. Rogarna vid Månkarboslätten norr om Tämman (i Uppland) kunde mycket väl ha varit en "outstanding viewpoint" för inlandssträck av brestjärtad labb denna morgon.

"Niclabb" Lignell 021 - 417541

Faktauppgifter till denna text är hämtade från VOF-svararen (021-18 88 44) och e-postlistorna "Brevduvan" och "Sträcklistan". (Anslut er gärna på: www.club300.se respektive: <http://www.ssko.slu.se/~pha/strack.htm>).

Läs även gärna artiklarna i följande regionala tidskrifter:

Adenäs, P. 1999 "Labbinvasionen i Dalarna", Fåglar i Dalarna 32:119-121.
 Delin, Haavisto, Liljefors 1999 "Sträcket av Bredstjärtade labbar i Gävlebukten 25/9 1999", Fåglar i Uppland 26:4-9